

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Анотація. Визначено складові система забезпечення стійкості банківської системи. З'ясовано чинники, що впливають на фінансову стійкість банківської системи, і показники, які характеризують її рівень. Наведено особливості механізмів управління стійким розвитком банківської системи.

Ключові слова: банківська система, стійкість банківської системи, система забезпечення стійкості банківської системи, механізм управління стійким розвитком банківської системи.

Постановка проблеми. Абсолютної стійкості банківської системи, її окремих блоків і комерційних банків не існує. Проблема стійкості банківської системи переростає національні кордони. Процеси глобалізації міцно замикають на себе економічні зв'язки. Побудова моделі банку, банківської системи, найбільш захищеної від загальноекономічних і соціальних потрясінь, стають загальнонаціональною проблемою, пріоритетним економічним завданням[3].

На фінансову стійкість банківської системи впливають зростання/падіння вартості фінансових активів, збільшення/зменшення попиту на валютну ліквідність, стратегія девальвації/ревальвації національної валюти, корегування валютної структури фінансових вкладень підприємств і населення на користь вітчизняної чи іноземної валюти, доступність державної підтримки, обсяги рефінансування.

Система забезпечення стійкості банківської системи має складатися з: аналізу стійкості, впровадження механізмів забезпечення стійкого розвитку, вжиття превентивних й оперативних заходів з її підтримки, заходів з подолання системних банківських криз і відновлення втраченої стійкості. Забезпечення стійкості банківської системи досягається також повнотою і несуперечливістю чинної нормативно-правової бази, належним рівнем правозастосування і судової практики, наявністю дієвої системи страхування банківських вкладів і ефективної системи оцінки й моніторингу за рівнем фінансової стійкості банківського сектору національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою забезпечення стійкості банківської системи займались К.Бірюкова, Є.Данилова, Ю.Зеленський, Д.Папін, М.Ходоровський, А.Шкирич та ін. Однак в їх працях розглядаються лише розрізнені питання, пов'язані з формуванням цілісної системи забезпечення стійкості банківської системи, які відокремлено не дозволяють сформулювати єдині підходи стосовно розв'язання цього важливого наукового завдання.

Мета статті полягає в уточненні складових і інструментів формування системи забезпечення стійкості банківської системи.

Виклад основного матеріалу. Методологія забезпечення стійкого розвитку банківської структури включає: концептуальні положення; процес забезпечення стійкого розвитку в вигляді дій, що поетапно реалізуються; формалізацію критерію оцінки стійкості в функціонуванні банківського сектору економіки та визначення системи індикаторів, що характеризують стійкий розвиток банківської системи, а також моніторинг кількісних і якісних показників її функціонування; механізми ефективного управління стійким розвитком.

В системі забезпечення стійкості банківського сектору чільне місце має належати визначенню його адекватності – узагальнюючій динамічній характеристиці відповідності його стану як завданням власного розвитку, так і розвитку й інтеграції національної економіки в глобальний економічний простір. Це передбачає аналіз відповідних можливостей банківської сфери в її взаємодії з іншими секторами національної економіки, а також розгляд найістотніших показників її складових елементів. Як агрегатні характеристики адекватності банківської системи дослідниками виділяється її макроекономічна (узагальнююча характеристика її готовності до виконання макроекономічних завдань, стоять перед нею в умовах глобалізації) і інституціональна адекватність [5, с.87]. Макроекономічна адекватність має монетарний і вартісний компоненти. При цьому монетарна адекватність банківської системи вимогам функціонування в умовах глобалізації характеризує прийнятність, дієвість і розвиненість застосовуваних центробанком механізмів грошово-кредитного регулювання національної економіки, а вартісна – можливості банківської системи створювати доступні для інвестицій обсяги фінансових ресурсів в співставленні з внутрішнім попитом на інвестиційні ресурси.

Інституціональна ж адекватність банківської системи, що характеризує готовність елементів банківської системи, здійснювати свою діяльність з потрібним рівнем ефективності в контексті процесу глобалізації, включає в себе інституціональні адекватності центробанку, комерційних банків і банківської системи як сукупності кредитно-фінансових інститутів. Оцінка адекватності стану банківської системи вимогам ефективного функціонування в умовах глобалізації здійснюється на основі кількісних й якісних критеріїв. Базою для порівняння слугують відповідні усереднені показники банківських систем країн, які стабільно і ефективно функціонують в умовах відкритої економіки впродовж відносно тривалого часу.

У формуванні системи забезпечення стійкості банківської системи важливе місце має належати обґрунтуванню показників її фінансової стійкості, оскільки недостатній рівень останньої може спричинити неплатоспроможність і навіть банкрутство банківських установ і кризові явища в банківському секторі національної економіки в цілому, тоді як надмірний рівень – гальмувати соціально-економічний розвиток, обтяжуючи його надлишковими фінансовими ресурсами і сформованими резервами.

В цьому зв'язку являє інтерес російський досвід у цій сфері. Так, Банк Росії при аналізі російських даних і підготовці оглядів фінансової стабільності використовує розроблену МВФ система основних і рекомендованих індикаторів фінансової стабільності – Financial soundness indicators (FSIs), що включає показники банківського сектору, а також систему індикаторів стабільності, що використовується в світовій практиці, запропоновану авторами дослідження “Dangerous markets” (табл. 1) [2, с.11-12].

Для оцінки фінансової стійкості банківського сектору важливе значення має також виявлення меж безпечного рівня зовнішнього боргу в пасивах банків і його забезпеченість золотовалютними резервами.

Кризи останніх десятиліть свідчать, що частка зовнішнього боргу в структурі пасивів банків нижче 10-15% є безпечною (Бразилія, Чехія), однак рівень боргу в розмірі 15-20% вже має передбачати достатньо високий обсяг ЗВР (резерви мають хоча б вдвічі перевищувати обсяг зовнішнього боргу банків). Частка зовнішнього боргу в пасивах понад 20% і співвідношення “борг банків/ЗВР” більше 100% в разі різкої зміни умов на фінансовому ринку вже є підставою очікувати банківську кризу [1].

Управління переходом до стійкого розвитку банківської системи є постійно здійснюваним процесом впливу на її кількісний і якісний стан в цілях забезпечення її функціонування згідно з потребами ринку і соціальної відповідальності; систематичною послідовністю дій центробанку і уряду, що визначається їх впливом на

розвиток банківської системи, результатом якої є утримання останньої в заданому стані та її ефективне функціонування [4, с.75].

Таблиця 1.

Показники, що слугують індикаторами фінансової стабільності

№	Назва показника	Область негативних значень показника	Результати
<i>Банківські показники</i>			
1	Прибутковість банків	Середня по банках прибутковість активів менше 1% , а середньорічна відсоткова маржа менше 2 в.п.	Свідчить про наближення фінансової кризи
2	Швидке зростання кредитного портфелю	Річні темпи приросту протягом двох чи більше років перевищують 20%	Виникає небезпека погіршення якості активів
3	Скорочення депозитів чи швидке зростання депозитних ставок	Вилучення вкладниками коштів з банківських депозитів упродовж двох кварталів	Створює проблеми з банківською ліквідністю, які можуть спровокувати кризу
4	Вилучення коштів з рахунків крупних підприємств в банках (у зв'язку с переведенням на обслуговування в іноземні банки)	Рівень вилучень перевищує 14,5% сукупної величини залишків на поточних/розрахункових рахунках і депозитів підприємств	Підвищує ймовірність кризи ліквідності
5	Рівень проблемних кредитів	Частка прострочених банківських кредитів перевищує 5% сукупних банківських активів	Створює загрозу фінансовій стабільності
6	Ставки міжбанківського кредитного ринку	Зростання відсоткових ставок в цілому і для окремих банків	Відображає кризову ситуацію з поточною ліквідністю банків
7	Спред ставок на міжбанківському кредитному ринку	Збільшення спреду ставок	Відображає збільшення волатильності ставок і зростання відсоткового ризику учасників міжбанківського кредитного ринку
8	Відношення строкових активів і зобов'язань до капіталу банків	Зростання активних і пасивних позицій , що призводить до збільшення їх співвідношення з капіталом	Збільшує ризик фінансової дестабілізації, особливо в умовах незавершеності правової бази по строкових угодах

Стійкий розвиток банківської системи, на наш погляд, може бути забезпечений за допомогою таких механізмів управління, як:

адаптивний (уможливує здійснення кардинальних змін для адаптації банківського сектору національної економіки до об'єктивних реалій);

антикризовий (передбачає застосування фінансових механізмів, включаючи динамічну оптимізацію грошових потоків);

процесний (забезпечує трансформацію управління окремими ресурсами в управління банківськими бізнес-процесами);

індикативний (спрямовує на досягнення ефективного, запрограмованого і заздалегідь визначеного результату управління банківською системою за певними сценаріями);

інноваційний (дозволяє забезпечувати досягнення конкурентних переваг банківської системи завдяки використанню інноваційних банківських продуктів і технологій, а також підходів в управлінні банківськими установами).

Наявні вітчизняні (які є доволі складними) і зарубіжні (які не можуть бути повною мірою адаптованими до українських реалій) методики оцінки фінансової стійкості банківської системи не дозволяють достовірно характеризувати її функціонування. Вдосконаленню ж управління стійким розвитком банківської системи сприятиме розробка і застосування обґрунтованих методів оцінки наявного стану і прогнозування порушень стійкості банківського сектору національної економіки, зумовлених ризиком втрати стійкості.

Мінімізації (оскільки повністю уникнути їх неможливо) банківських криз сприятиме об'єднання зусиль Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України і Національного банку України у вжитті заходів з підвищення стійкості банківського сектору національної економіки. Зокрема, потребують найшвидшого вирішення питання розробки і затвердження стратегії розвитку вітчизняної банківської системи, вдосконалення чинного законодавства і унормування регулятором банківської діяльності, поліпшення банківського нагляду, підвищення рівня управління державною власністю в статутних капіталах комерційних банків, забезпечення стійкості національної грошової одиниці, розв'язання проблеми "поганих" кредитів, посилення захисту інтересів кредиторів і вкладників, вдосконалення рейтингування і підвищення рівня прозорості функціонування банківських установ, попередження банкрутства комерційних банків, покращення макроекономічної ситуації.

Висновки. Забезпечення стійкості банківського сектору національної економіки можливе лише за системного підходу до розв'язання цієї проблеми. В свою чергу формування системи забезпечення стійкості банківської системи має базуватися на створенні її взаємопов'язаного і взаємоузгодженого наукового, нормативно-правового, організаційно-методичного, управлінського й інформаційно-аналітичного забезпечення.

Література

1. Данилова Е.О. Влияние внешнего долга коммерческих банков на финансовую устойчивость банковского сектора России : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.10 – финансы, денежное обращение и кредит / Е.О.Данилова. – М., 2009. – 29 с.
2. Зеленский Ю.Б. Механизмы повышения устойчивости банковской системы / Ю.Б.Зеленский, Е.А.Бирюкова // Деньги и кредит. – 2006. – № 7. – С.11-20.
3. Папин Д.С. Финансовая устойчивость предприятий как фактор стабилизации банковской системы : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.10 – финансы, денежное обращение и кредит/Д.С.Папин. – М., 2006. – 18 с.
4. Ходоровский М.Я. Концепция механизма управления развитием банковской системы региона / М.Я. Ходоровский, И.С. Губарев // Вестник УГТУ-УПИ. – 2006. – № 9. – С.75-81.
5. Шкирич А.Г. Оценка адекватности банковской системы требованиям эффективного функционирования в условиях глобализации / А.Г.Шкирич // Финансовые исследования. – 2009. – № 1. – С.87.

Summary. Components of system on ensuring the stability of banking system are determined. Factors, which influence the financial stability of banking system, and indicators which specify its level are found out. Distinctions of mechanisms on managing the stable growth of banking system are stated.

Keywords: banking system, stability of banking system, system of ensuring of stability of banking system, mechanism on managing the stable growth of banking system.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2010